

Határozatok Tára

A TÖRVÉNYSZÉK ÍTÉLETE (hetedik tanács)

2020. december 16.*

„Közszolgálat – Tisztviselők – Túlélő házastárs – Túlélő hozzátartozói nyugdíj – A személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 18. és 20. cikke – Jogosultsági feltételek – A házasság időtartama – Jogellenességi kifogás – Egyenlő bánásmód – Az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalma – Arányosság – A »házastárs« fogalma”

A T-442/17. RENV. sz. ügyben,

RN (képviseli: F. Moyse ügyvéd),

felperesnek

az **Európai Bizottság** (képviselik: G. Gattinara és B. Mogin, meghatalmazotti minőségben)

alperes ellen,

támogatja:

az **Európai Parlament** (képviselik: M. Ecker és E. Taneva, meghatalmazotti minőségben)

beavatkozó fél,

a Bizottság 2014. szeptember 24–i, a felperes túlélő hozzátartozói nyugdíj iránti kérelmét elutasító határozatának megsemmisítése iránt az EUMSZ 270. cikk alapján benyújtott kérelme tárgyában,

A TÖRVÉNYSZÉK (hetedik tanács),

tagjai: R. da Silva Passos elnök, I. Reine (előadó) és L. Truchot bírák,

hivatalvezető: E. Coulon,

meghozta a következő

* Az eljárás nyelve: francia.

Ítéletet

I. Jogi háttér

- 1 Az Európai Unió tisztviselőinek személyzeti szabályzata (a továbbiakban: személyzeti szabályzat) 79. cikkének első bekezdése a következőket írja elő:

„A tisztviselő vagy a volt tisztviselő túlélő házastársa a [a személyzeti szabályzat] VIII. melléklet 4. fejezetében meghatározott módon, az elhunynak fizetett, vagy azon öregségi nyugdíj vagy rokkantsági támogatás 60%-ával egyenlő özvegyi nyugdíjra jogosult, amelyet az elhunyt akkor kapott volna, ha – a szolgálati időtől vagy korától függetlenül – az elhalálózása időpontjában erre a nyugdíjra jogosulttá vált volna.”

- 2 A személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 18. cikke a következőképpen rendelkezik:

„Amennyiben egy volt tisztviselőnek öregségi nyugdíját folyósítottak, túlélő házastársa – feltéve, hogy a tisztviselőnek valamely intézmény szolgálatából történő kilépése időpontjában már házasok voltak, és a házasság legalább egy éve fennállt, továbbá a [jelen melléklet] 22. [cikke] rendelkezéseire is figyelemmel – túlélő hozzátartozói nyugdíjra jogosult, amely a tisztviselő számára a halál időpontjában folyósított öregségi nyugdíj 60%-a. [...]

A házasság időtartamát nem kell figyelembe venni, ha a tisztviselő által a szolgálati jogviszonyának megszűnése előtt kötött házasságból egy vagy több gyermek született, feltéve, hogy a gyermekeket a túlélő házastárs tartja vagy tartotta el.”

- 3 A személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikke a következőképpen szól:

„A [a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 18. cikke] alkalmazásában a házasság időtartamát nem kell figyelembe venni, ha a házasság, még ha azt a tisztviselő szolgálati jogviszonyának megszűnése után kötötték is, legalább öt évig tartott.”

- 4 Végül a személyzeti szabályzat VIII. melléklete 27. cikkének első és harmadik bekezdése a következőket írja elő:

„A tisztviselő vagy volt tisztviselő elvált házastársa e fejezet előírásai szerinti túlélő hozzátartozói nyugdíjra jogosult, feltéve, hogy bizonyítani tudja, hogy volt házastársa halálának időpontjában a házastársa részéről – bírósági határozat vagy a volt házastárssal létrejött, hivatalosan bejegyzett és jogerős egyezség alapján – őt megillető tartásra volt jogosult.

[...]

Az elvált házastárs jogosultsága megszűnik, ha a volt házastárs halálát megelőzően ismételten házasságot köt. [...]

II. A jogvita előzményei

- 5 A felperes RN és házastársa, az Európai Bizottság tisztviselője, 1985-től közös háztartásban éltek. 1987. június 10-én a házaspárnak gyermeke született. 1988. május 7-én kötötték első házasságukat. 1996. április 29-én a házastársak elváltak. 2012. augusztus 20-án a felperes, aki a házasság felbontása óta nem kötött más házasságot, újra összeházasodott a korábbi házastársával.

- 6 1998. szeptember 11. és 2011. december 22. között a felperes volt házastársa házasságban élt egy harmadik személlyel.
- 7 A felperes házastársa 1991-ben lépett a Bizottság szolgálatába, és 2007. október 1-jén engedélyezték számára, hogy nyugdíjba vonuljon. A házastárs 2014. augusztus 2-án elhunyt.
- 8 Házastársa halálát követően a felperes, volt tisztviselő túlélő házastársaként, a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 4. fejezete alapján 2014. szeptember 3-án túlélő hozzátartozói nyugdíj iránti kérelmet nyújtott be.
- 9 2014. szeptember 24-én a Bizottság „Személyi Juttatásokat Kezelő és Kifizető” Hivatala (PMO) „Nyugdíjak” egységének vezetője elutasította a felperes túlélő hozzátartozói nyugdíj megállapítása iránti kérelmét (a továbbiakban: megtámadott határozat). Ezen egységvezető lényegében úgy ítélte meg, hogy a felperes elhunyt házastársa után járó túlélő hozzátartozói nyugdíjra való jogosultságának értékelése során nem az első – a házasságot felbontó ítélet alapján megszűnt, és ezért már joghatást nem kiváltó – házasság időpontját kell figyelembe venni, hanem a 2012. augusztus 20-án kötött második házasságának időpontját. Ezért a PMO „Nyugdíjak” egységének vezetője, miután megállapította, hogy ez utóbbi házasság a házastársa szolgálati jogviszonyának megszűnését követően jött létre, és hogy a tisztviselő halálának időpontjában csak körülbelül két éve tartott, arra a következtetésre jutott, hogy a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 18. és 20. cikkében előírt feltételek nem teljesültek, így a felperes nem tarthat igényt túlélő hozzátartozói nyugdíjra.
- 10 2014. december 22-én a felperes panaszt nyújtott be a megtámadott határozattal szemben. 2014. december 23-án kiegészítő információkat nyújtott be panaszát alátámasztására.
- 11 2015. április 10-én a Bizottság kinevezésre jogosult hatósága elutasította ezt a panaszt, és megerősítette a PMO „Nyugdíjak” egysége vezetőjének elemzését (a továbbiakban: a panaszt elutasító határozat).

III. A Közzolgálati Törvényszék előtti eljárás és a Törvényszék előtti fellebbezési eljárás

- 12 A Közzolgálati Törvényszék Hivatalához 2015. július 17-én benyújtott keresetlevelével a felperes keresetet terjesztett elő, amelyben kérte a megtámadott határozat, valamint a panaszt elutasító határozat megsemmisítését, továbbá arra kérte e bíróságot, hogy kötelezze a Bizottságot a költségek viselésére. E keresetet F-104/15. számon vették nyilvántartásba.
- 13 Keresetének alátámasztására a felperes három jogalapra hivatkozott, amelyek közül az elsőt téves jogalkalmazásra, vagy a személyzeti szabályzat VIII. melléklete 18. és 20. cikkének alkalmazása során elkövetett nyilvánvaló mérlegelési hibára, a másodikat jogellenességi kifogásra, valamint az egyenlő bánásmód elvének, az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmának és az arányosság elvének megsértésére, a harmadikat pedig a „házastárs” fogalmának a túlélő hozzátartozói nyugdíjra vonatkozó rendszer tekintetében alkalmazott téves értelmezésére alapította.
- 14 A Bizottság a kereset elutasítását kérte, valamint azt, hogy a Közzolgálati Törvényszék a felperest kötelezze a költségek viselésére.
- 15 A 2015. november 9-i határozattal engedélyezték az Európai Parlament számára, hogy a Bizottság kérelmeinek támogatása végett beavatkozzon.
- 16 2016. július 20-i RN kontra Bizottság ítéletével (F-104/15, a továbbiakban: eredeti ítélet, EU:F:2016:163) a Közzolgálati Törvényszék megsemmisítette a megtámadott határozatot. Kötelezte továbbá a Bizottságot a saját költségei, valamint a felperes részéről felmerült költségek viselésére. A Parlamentnek magának kellett viselnie a saját költségeit.

- 17 Az eredeti ítéletben a Közzolgálati Törvényszék lényegében azt állapította meg, hogy noha a felperes sajátos helyzetét a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikke kifejezetten nem említi, e cikk szövege nem zárja ki azt az értelmezést, amely arra kötelezné a közigazgatási szervet, hogy a túlélő hozzátartozói nyugdíjra való jogosultság tekintetében e rendelkezésben előírt ötéves időtartamú házasságra vonatkozó feltétel teljesülésének vizsgálata során figyelembe vegye a szóban forgó házasságok, vagyis az ugyanazon tisztviselővel kötött első és második házasság összes időtartamát.
- 18 Ezenkívül a Közzolgálati Törvényszék úgy ítélte meg, hogy ha a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 18. és 20. cikkét úgy kellene értelmezni, mint amelyek kizárják a felperes házasságai időtartamainak együttes figyelembevételét, e rendelkezések eltérő bánásmódot teremtenének a volt tisztviselők túlélő házastársai között aszerint, hogy a házasság a tisztviselő szolgálati jogviszonyának megszűnése előtt vagy után jött létre. Így a Közzolgálati Törvényszék úgy ítélte meg, hogy mivel e cikk szövege nem zárja ki kifejezetten ezt az értelmezést, a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikkét az egyenlő bánásmód elvével összhangban úgy kell értelmezni, hogy arra kötelezi a kinevezésre jogosult hatóságot, hogy a házasság minimális időtartamára vonatkozó feltétel teljesülésének ellenőrzése céljából a tisztviselő és a felperes közötti házasságok különböző időszakait összesítse abban az esetben, ha – mint a jelen esetben – a felperes ugyanazzal a tisztviselővel két alkalommal köt házasságot, először ez utóbbi szolgálati jogviszonyának megszűnése előtt, másodszor pedig a szolgálati jogviszonyának megszűnése után.
- 19 Ennélfogva a Közzolgálati Törvényszék helyt adott a kereset téves jogalkalmazásra alapított első jogalapjának, és hatályon kívül helyezte a megtámadott határozatot.
- 20 A Törvényszék Hivatalához 2016. szeptember 29-én benyújtott beadványában a Bizottság fellebbezését nyújtott be az eredeti ítélettel szemben, amelyet T-695/16. P. számon vettek nyilvántartásba. A Bizottság először is azt kérte, hogy a Törvényszék helyezze hatályon kívül az eredeti ítéletet, másodszor, hogy a keresetet mint megalapozatlant utasítsa el abban az esetben, ha a Törvényszék úgy ítélné meg, hogy a per állása megengedi, harmadszor pedig, hogy a felperest kötelezze a költségek viselésére.
- 21 A 2017. július 18-i Bizottság kontra RN ítéletében (T-695/16 P, nem tették közzé, a továbbiakban: fellebbezés tárgyában hozott ítélet, EU:T:2017:520) a Törvényszék (fellebbezési tanács) helyt adott a fellebbezésre vonatkozó második jogalap első részének és a harmadik jogalap harmadik részének, amelyek lényegében azon alapultak, hogy a Közzolgálati Törvényszék a személyzeti szabályzat VIII. melléklete 20. cikkének értelmezése során tévesen alkalmazta a jogot.
- 22 A Törvényszék szerint a Közzolgálati Törvényszék különösen kiterjesztően értelmezte a vitatott rendelkezést, amikor úgy ítélte meg, hogy e rendelkezés nem zárja ki azt az értelmezést, amely a jelen ügyhöz hasonló különleges esetben arra kötelezi a közigazgatási hatóságot, hogy a házasság időtartamára vonatkozó feltétel teljesülésének ellenőrzése céljából a házasságok összesített időtartamát vegye figyelembe. Márpedig ez az értelmezés ellentétes azzal az állandó ítélkezési gyakorlattal, amely szerint az uniós jog pénzügyi ellátásokra jogosító rendelkezéseit megszorítóan kell értelmezni. Ráadásul a Törvényszék szerint ez az értelmezés olyan kötelezettséget ró a közigazgatási szervre, amely e rendelkezésből nem következik, és ellentétes a jogbiztonság elvével.
- 23 Ezenkívül a Törvényszék úgy ítélte meg, hogy a személyzeti szabályzat VIII. melléklete 20. cikkének a Közzolgálati Törvényszék általi értelmezése annak megállapítására kötelezné a közigazgatási szervet, hogy a házasság felbontását kimondó ítélettel megszüntetett házasság továbbra is alkalmas arra, hogy hatást gyakoroljon az említett cikk szerinti túlélő hozzátartozói nyugdíjra való jogosultságra. Márpedig a Törvényszék megjegyezte, hogy a személyzeti szabályzat VIII. melléklete 27. cikkének első bekezdése alapján fennállt ez a lehetőség, azonban e bekezdés az e cikk harmadik bekezdésének megfelelően a jelen ügyben nem alkalmazható amiatt, hogy a felperes 2012. augusztus 20-án újra összeházassodott a házastársával.

- 24 A Törvényszék hozzátette, hogy nem szükséges határozni a felperes által előterjesztett, a Közzolgálati Törvényszék által megvizsgált azon érvről, amely szerint állítólagosan megsértették az arányosság elvét, mivel ez az érv a személyzeti szabályzat VIII. melléklete 20. cikkének az eredeti ítéletben elfogadott, téves jogalkalmazáson alapuló értelmezésére épül.
- 25 Következésképpen a Törvényszék hatályon kívül helyezte az eredeti ítéletet. Ezenkívül, megállapítva, hogy a Közzolgálati Törvényszék nem vizsgálta meg a felperes által hivatkozott harmadik jogalapot, úgy ítélte meg, hogy a per állása nem teszi lehetővé a határozathozatalt és az ügyet a Törvényszéknek a fellebbezést elbíráló tanácsától eltérő tanácsa elé utalta vissza, a költségekről azonban nem határozott.
- 26 Ezért a jelen ügyet T-442/17. RENV. számon vették nyilvántartásba.

IV. Az eljárás és a felek kérelmei a visszautalást követően

- 27 A fellebbezés tárgyában hozott ítéletet követően felhívták a feleket, hogy a Törvényszék eljárási szabályzata 217. cikkének (1) bekezdése alapján nyújtsák be az eljárás folytatásával kapcsolatos írásbeli észrevételeiket.
- 28 A Törvényszék Hivatalához 2017. szeptember 6-án benyújtott beadványban a felperes lemondott további írásbeli észrevételek benyújtásáról. Ugyanezen a napon benyújtott beadványában a Parlament szintén lemondott írásbeli észrevételeinek benyújtásáról. A Bizottság 2017. október 4-én nyújtotta be írásbeli észrevételeit. A Bizottság által nyújtott magyarázatokat követően a Törvényszék negyedik tanácsának elnöke úgy határozott, hogy az említett észrevételeket az iratokhoz csatolja.
- 29 2017. december 19-én a Törvényszék az eljárási szabályzat 89. cikke szerinti pervezető intézkedések keretében felhívta a feleket, hogy nyilatkozzanak a felperes eljáráshoz fűződő érdekének a jelen jogvitában való fenntartásáról.
- 30 A Törvényszék Hivatalához 2018. január 4-én benyújtott beadványában a Parlament arról tájékoztatta a Törvényszéket, hogy nem kíván választ adni a 2017. december 19-én feltett kérdésekre. A felperes 2018. január 5-én, a Bizottság pedig 2018. január 8-án válaszolt a pervezető intézkedésekre. A felek a felperes eljáráshoz fűződő érdekének fenntartását kérték.
- 31 2018. november 20-án a Törvényszék az eljárási szabályzat 89. cikke szerinti pervezető intézkedések keretében újabb kérdéseket intézett a felekhez. A felek az előírt határidőn belül válaszoltak.
- 32 2019. március 11-i határozatával a Törvényszék negyedik tanácsának elnöke elrendelte a jelen ügynek a C-460/18. P. sz., HK kontra Bizottság ügyben folytatott eljárást befejező határozat kihirdetéséig történő felfüggesztését.
- 33 Mivel módosult a Törvényszék tanácsainak összetétele, az előadó bírót a hetedik tanácsba osztották be, következésképpen a jelen ügyet e tanács elé utalták.
- 34 2019. december 23-i leveleiben a Törvényszék Hivatala tájékoztatta a feleket, hogy a 2019. december 19-i HK kontra Bizottság ítélet (C-460/18 P, EU:C:2019:1119) kihirdetését követően folytatódik az eljárás, és felhívta őket, hogy terjesszék elő észrevételeiket az ezen ítéletből a jelen ügyre nézve levonandó következtetésekre vonatkozóan. A felek e felhívásnak a megadott határidőn belül eleget tettek.

- 35 Mivel a felek az előírt határidőn belül nem nyújtottak be a tárgyalás megtartására irányuló kérelmet, a Törvényszék úgy ítélte meg, hogy az ügy iratai alapján kellő információval rendelkezik, úgy határozott, hogy az eljárási szabályzat 106. cikke (3) bekezdésének megfelelően a keresetről az eljárás szóbeli szakaszának mellőzésével határoz.
- 36 A felperes azt kéri, hogy a Törvényszék:
- semmisítse meg a megtámadott határozatot;
 - semmisítse meg a panaszt elutasító határozatot;
 - a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.
- 37 A Bizottság azt kéri, hogy a Törvényszék:
- utasítsa el a keresetet;
 - a felperest kötelezze a költségek viselésére.
- 38 A Parlament azt kéri, hogy a Törvényszék utasítsa el a keresetet.

V. A jogkérdésről

A. A jogvita tárgyáról és annak a visszautalást követő terjedelméről

- 39 Először is emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint valamely panaszt elutasító határozat megsemmisítésére irányuló kérelem magában foglalja azon aktusnak a Törvényszék előtti megtámadását, amellyel szemben a panaszt benyújtották, amennyiben e kérelmek mint olyanok nem bírnak önálló tartalommal (lásd: 2006. április 6-i Camós Grau kontra Bizottság ítélet, T-309/03, EU:T:2006:110, 43. pont; 2018. július 13-i Curto kontra Parlament ítélet, T-275/17, EU:T:2018:479, 63. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 40 A jelen ügyben, mivel a panaszt elutasító határozat a megtámadott határozatot alátámasztó indokok pontosításával csupán megerősítette e határozatot, meg kell állapítani, hogy a panaszt elutasító határozat megsemmisítése iránti kereseti kérelmek önálló tartalommal nem bírnak, így ez utóbbiak tárgyában nem szükséges külön határozni. Mindazonáltal a megtámadott határozat jogszerűségének vizsgálata során figyelembe kell venni a panaszt elutasító határozatban szereplő indokolást, mivel ennek egybe kell esnie a megtámadott határozat indokolásával (lásd ebben az értelemben: 2019. április 30-i Wattiau kontra Parlament ítélet, T-737/17, EU:T:2019:273, 43. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 41 Másodszor, a jogvitának a visszautalást követő terjedelmére vonatkozóan emlékeztetni kell arra, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint valamely határozat hatályon kívül helyezését és az ügy Törvényszék elé történő visszautalását követően a Törvényszéknél az eljárást a fellebbezés tárgyában hozott határozat indítja meg, és a Törvényszéknek újból el kell bírálnia a felperes által felhozott összes megsemmisítési jogalapot, azon részek kivételével, amelyeket a fellebbezés tárgyában hozott ítélet nem helyezett hatályon kívül, valamint az említett részek szükséges alapját alkotó megállapítások kivételével, mivel azok jogerőre emelkedtek (lásd analógia útján: 2011. szeptember 14-i Marcuccio kontra Bizottság ítélet, T-236/02, EU:T:2011:465, 83. pont).

- 42 A jelen ügyben a fellebbezés tárgyában hozott ítélet rendelkező részének 1. pontja hatályon kívül helyezi az eredeti ítéletet, miután helyt adott a fellebbezés második jogalapja első részének és harmadik jogalapja harmadik részének. Ezekben a Bizottság lényegében azt állította, hogy a Közszolgálati Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot, amikor úgy értelmezte a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikkét, hogy a közigazgatási szerv köteles volt figyelembe venni a felperes két házasságának összesített időtartamát, és hogy olyan értelmezést fogadott el, amely ellentétes ennek a rendelkezésnek az egyértelmű szövegével. Ezzel szemben a fellebbezés tárgyában hozott ítélet nem határozott sem az első, sem a második fellebbezési jogalap többi részéről, sem pedig a harmadik fellebbezési jogalapról.
- 43 Így a Törvényszék feladata, hogy a fellebbezés tárgyában hozott ítélettel eldöntött jogkérdések – amelyek a visszautalás keretében kötik a Törvényszéket – fényében újból határozzon a felperes által felhozott valamennyi megsemmisítési jogalapról.
- 44 E tekintetben a Bizottság arra hivatkozik, hogy a fellebbezés tárgyában hozott ítélet a felperes által hivatkozott, az egyenlő bánásmód elvének, az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmának és az arányosság elvének megsértésére alapított második jogalapról is határozott.
- 45 A Törvényszék a fellebbezés tárgyában hozott ítélet 63. pontjában kétségekívül megállapította, hogy a Közszolgálati Törvényszék a felperes érveit a személyzeti szabályzat VIII. melléklete 20. cikkének értelmezése céljából a hátrányos megkülönböztetés tilalmának elve alapján vizsgálta meg. A Törvényszék azonban pontosította, hogy a Közszolgálati Törvényszék csak azt követően folytatta le ezt a vizsgálatot, hogy előzetesen úgy ítélte meg, hogy a szóban forgó rendelkezés nem zárja ki a felperes házasságai összesített időtartamának figyelembevételére irányuló értelmezést. A Törvényszék így megállapította, hogy mivel ezen előzetes elemzés téves jogalkalmazáson alapul, és mivel az eredeti ítéletet ezen okból hatályon kívül kell helyezni, nem szükséges határozni a felperesnek az arányosság elvének állítólagos megsértésére vonatkozó érvéről.
- 46 Így a fellebbezés tárgyában hozott ítéletben a Törvényszék nem határozott a második jogalapról az egyenlő bánásmód elvének, az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmának és az arányosság elvének megsértésére alapított részeiről.

B. Az ügy érdeméről

1. A személyzeti szabályzat VIII. melléklete 18. és 20. cikkének értelmezése során elkövetett téves jogalkalmazásra alapított első jogalapról

- 47 Ami a felperes által a keresetének alátámasztására felhozott első jogalapot illeti, amely – amint arról a Közszolgálati Törvényszék határozott, de a fellebbezés tárgyában hozott ítélet e kérdést nem érintette – a személyzeti szabályzat VIII. melléklete 18. cikkének értelmezése során állítólag elkövetett téves jogalkalmazásra vonatkozik, a felperes nem hivatkozhat érvényesen a túlélő hozzátartozói minőségére annak érdekében, hogy e rendelkezés értelmében az 1988. május 7-én kötött és 1996. április 29-én felbontott első házassága címén túlélő hozzátartozói nyugdíjban részesüljön (lásd ebben az értelemben a fellebbezés tárgyában hozott ítélet 11. pontját, valamint az eredeti ítélet 28. és 30. pontját).
- 48 Ami a személyzeti szabályzat VIII. melléklete 20. cikkének állítólagos téves értelmezését illeti – amint az a fenti 42. pontból kitűnik – a fellebbezés tárgyában hozott ítéletben a Törvényszék úgy ítélte meg, hogy a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikkét nem lehet úgy értelmezni, hogy a közigazgatási szerv a felperes két házasságának összesített időtartamát köteles volt figyelembe venni (lásd ebben az értelemben a fellebbezés tárgyában hozott ítélet 49. és 57. pontját).

- 49 Meg kell tehát állapítani, hogy – ellentétben azzal, amire a felperes az első jogalapja keretében hivatkozik – a Bizottság nem követett el hibát a személyzeti szabályzat VIII. melléklete 20. cikkének értelmezésekor, amikor úgy ítélte meg, hogy a túlélő hozzátartozói nyugdíjra való jogosultság tekintetében a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikkében előírt legalább öt éves időtartamú házasságra vonatkozó feltétel teljesülésének vizsgálata során kizárólag a felperesnek az elhunyt házastársával, ez utóbbi szolgálati jogviszonyának megszűnését követően kötött második házasságának időtartamát kell figyelembe venni.
- 50 Következésképpen az első jogalap megalapozatlan.

2. A személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikkére vonatkozó, az egyenlő bánásmód elvének, az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmának és az arányosság elvének megsértése miatti jogellenességi kifogásra alapított második jogalapról

- 51 A felperes arra hivatkozik, hogy jogellenes a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikke, amely alapján a megtámadott határozatot elfogadták. Lényegében azt állítja, hogy e cikk sérti az egyenlő bánásmódnak és az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmának többek között az Európai Unió Alapjogi Chartája (a továbbiakban: Charta) 20. és 21. cikke, valamint a személyzeti szabályzat 1d. cikkében biztosított elveit.
- 52 A felperes úgy véli, hogy a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikke arra kötelezi az idős párokat, hogy házasságukat legalább öt évig fenntartsák ahhoz, hogy a nyugdíjas tisztviselő túlélő házastársa túlélő hozzátartozói nyugdíjban részesülhessen, míg azon fiatalabb párok esetében, akik a tisztviselő házastárs szolgálati jogviszonya idején kötöttek házasságot, a túlélő házastársat e melléklet 18. cikke alapján egy házasságban töltött év után megilleti a túlélő hozzátartozói nyugdíj. Márpedig e párok hasonló családi helyzetben vannak, függetlenül attól, hogy mikor – vagyis a tisztviselő szolgálati jogviszonyának megszűnése előtt vagy utána – döntöttek a házasságkötés mellett. Ezzel összefüggésben a felperes azt állítja, hogy az uniós nyugdíjrendszer járulékfizetési szolgálati időtartama nem teszi lehetővé a szóban forgó eltérő bánásmód igazolását.
- 53 Ezenkívül a felperes arra hivatkozik, hogy az alkalmazott eltérő bánásmódot nem igazolhatja objektíven és észszerűen az érdekházasságok és a csalás elleni küzdelem. A párok közötti, a házasság megkötésének időpontján alapuló eltérő bánásmód meghaladja az e cél eléréséhez megfelelő és szükséges mértéket, mivel egyáltalán nem veszi figyelembe a túlélő házastárs egyéni helyzetét. A felperes különösen azt hangsúlyozza, hogy egyáltalán nincs lehetőség a csalásra vonatkozó vélelem megdöntésére. Hozzáteszi, hogy az uniós nyugdíjrendszer pénzügyi egyensúlyának megőrzésére irányuló cél sem igazolhatja az öt éves időtartamú házasság feltételét, mivel a Bizottság egyáltalán nem bizonyította, hogy a jelen ügghöz hasonló esetek veszélyeztethetnék ezt az egyensúlyt. Mindenesetre a Bíróság nem fogad el tisztán költségvetési jellegű igazolásokat.
- 54 A Bizottság vitatja a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikkével kapcsolatos jogellenességi kifogás elfogadhatóságát azzal az indokkal, hogy a panaszban nem merült fel sem az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés, sem az arányosság elve megsértésének kérdése. Következésképpen a felperes nem tartotta tiszteletben a panasz és a keresetlevél közötti összhang szabályát.
- 55 Másodlagosan a Bizottság azt állítja, hogy a szóban forgó jogellenességi kifogás nem megalapozott. Úgy véli, hogy a szóban forgó eltérő bánásmód nem a tisztviselő életkorán, hanem a tisztviselő nyugdíjba vonulásán vagy annak hiányán alapul. Ráadásul a tisztviselő és a volt tisztviselő, valamint a házastársaik nincsenek összehasonlítható helyzetben, mivel az első esetben az említett tisztviselőnek folytatnia kell szakmai előmenetelét, tovább kell dolgoznia, és továbbra is nyugdíjjárulékot kell fizetnie, míg a második esetben erről már nincs szó. Ezt a helyzetek közötti különbséget az 1993. június 17-i Arauxo-Dumay kontra Bizottság ítélet (T-65/92, EU:T:1993:47) elismerte.

- 56 Mindenesetre a szóban forgó eltérő bánásmód igazolt, mivel a túlélő hozzátartozói nyugdíj közvetve a köztisztviselő által a nyugdíjba vonulása előtt a nyugdíjrendszerbe befizetett járulékok révén válik szükségessé. A Bizottság szerint a személyzeti szabályzat már fennálló pénzügyi kapcsolatot követel meg az intézmény és a túlélő hozzátartozói nyugdíjat igénylő túlélő házastárs között, amely akkor jön létre, amikor az elhunyt tisztviselő házastársa a házasság révén közvetve viseli a tisztviselő jövedelméből a szolgálati ideje alatt levont járulékok terhét.
- 57 Ráadásul az eltérő bánásmódot magának a túlélő hozzátartozói nyugdíjnak a célja, vagyis a tisztviselő túlélő házastársa anyagi jólétének biztosítása igazolja. Nagyobb a kockázata annak, hogy ez a jólét veszélybe kerül a szolgálati ideje alatt elhunyt tisztviselő halálával szembesülő túlélő házastárs esetében, mint egy volt tisztviselő túlélő házastársa esetén, akinek volt ideje arra, hogy megtegye az ilyen pénzügyi biztonság biztosításához szükséges intézkedéseket.
- 58 Egyébiránt a túlélő házastárs számára arra az esetre előírt legalább ötéves időtartamú házasságra vonatkozó feltétel, amikor a házasságot a szolgálati jogviszonyának megszűnését követően kötötték, arra irányul, hogy visszatartson a csalástól, és megőrizze a nyugdíjrendszer pénzügyi egyensúlyát. A Bizottság szerint jelentősebb a csalás veszélye, ha a házasságot a szolgálati jogviszonyának megszűnését követően kötötték, a halál nagyobb előreláthatósága miatt. Az ötéves időtartamú házasságra vonatkozó feltétel célja így az, hogy megakadályozza az olyan házasságokat, amelyeket azzal a fő céllal kötöttek, hogy egy volt tisztviselő túlélő házastársa túlélő hozzátartozói nyugdíjra váljon jogosulttá.
- 59 A Parlament hozzáteszi, hogy a legalább ötéves időtartamú házasságra vonatkozó feltétel lehetővé teszi annak elkerülését, hogy egy fiatalabb személy visszaéljen egy idősebb, nyugdíjban részesülő tisztviselő gyengeségével a túlélő hozzátartozói nyugdíjra való gyors jogosultság reményében.

a) A személyzeti szabályzat VIII. melléklete 20. cikkének jogellenességére vonatkozó kifogás elfogadhatóságáról

- 60 Az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy főszabály szerint a bíróság előtti alapkereset megindításához kapcsolódó e járulékos jogorvoslati út rendszere igazolja, hogy – eltérve a kereset és a panasz közötti összhang szabályától – elfogadhatónak kell nyilvánítani az első alkalommal az uniós bíróság előtt felhozott jogellenességi kifogást (lásd ebben az értelemben: 2016. október 27-i EKB kontra Cerafogli ítélet, T-787/14 P, EU:T:2016:633, 47. pont). Ezért önmagában az a tény, hogy a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikkével kapcsolatos jogellenességi kifogást első alkalommal a keresetlevélben hozták fel, nem jelenti e kifogás elfogadhatatlanságát.
- 61 Mindazonáltal az alkalmazott és valamely intézmény közötti jogvitában a jogellenességi kifogás felhozatalának lehetősége több elfogadhatósági feltételnek van alávetve. Járulékos jogorvoslati út esetén először is alapkereset megindítását feltételezi, másodszer e keresetnek a tisztviselőnek sérelmet okozó aktus ellen kell irányulnia, harmadszor ennek az alapkeresetnek elfogadhatónak kell lennie, negyedszer a tisztviselőnek nem állhat módjában, hogy a neki sérelmet okozó határozat alapjául szolgáló általános hatályú jogi aktus megsemmisítését kérje és megfelelő kapcsolatnak kell fennállnia az általános hatályú jogi aktus és a megtámadott egyedi határozat között (2016. október 27-i EKB kontra Cerafogli ítélet, T-787/14 P, EU:T:2016:633, 67. pont).
- 62 A jelen ügyben meg kell állapítani, hogy a felperes a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikkére vonatkozó jogellenességi kifogást egy elfogadható alapkeresetben terjesztette elő. E kereset a megtámadott határozat megsemmisítésére irányul, amely sérelmet okoz a felperesnek, mivel megtagadja tőle a túlélő hozzátartozói nyugdíj biztosítását. Ráadásul a felperes magánszemélyként nem kérhette közvetlenül a személyzeti szabályzat VIII. melléklete 20. cikkének megsemmisítését. Végül nyilvánvalóan elegendő összefüggés áll fenn a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikke és a megtámadott határozat között, mivel e határozat e rendelkezésen alapul.

63 A fentiekre tekintettel meg kell állapítani, hogy a felperes által a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikkével szemben felhozott jogellenességi kifogás elfogadható.

b) A személyzeti szabályzat VIII. melléklete 20. cikkének jogellenességére vonatkozó kifogás megalapozottságáról

64 A Charta 20. cikkében foglalt egyenlő bánásmód elve az uniós jog alapelveinek minősül, amelynek egyik sajátos kifejeződése a Charta 21. cikkének (1) bekezdésében foglalt hátrányos megkülönböztetés tilalmának elve. Ez az elv azt követeli meg, hogy a hasonló helyzeteket ne kezeljék eltérő módon, és hogy az eltérő helyzeteket ne kezeljék egyenlő módon, kivéve ha az ilyen bánásmód objektíven igazolható (lásd: 2017. július 5-i Fries ítélet, C-190/16, EU:C:2017:513, 29. és 30. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

65 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint ahhoz, hogy az uniós jogalkotónak felróható legyen az egyenlő bánásmód elvének megsértése, az szükséges, hogy hasonló helyzeteket eltérően kezeljen, és ezáltal egyes személyeket másokhoz képest hátrányos helyzetbe hozzon (lásd ebben az értelemben: 2018. december 14-i FV kontra Tanács ítélet, T-750/16, EU:T:2018:972, 89. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

66 Ami a helyzetek összehasonlíthatóságára vonatkozó követelményt illeti, azt az azokat jellemző tényezők összességére tekintettel kell értékelni. E tényezőket – többek között – a szóban forgó különbségtételek létrehozó uniós aktus tárgyának és céljának fényében kell meghatározni és értékelni. Ezen túlmenően tekintetbe kell venni azon szabályozási terület elveit és céljait, amelyhez a szóban forgó aktus tartozik (lásd: 2019. december 19-i HK kontra Bizottság ítélet, C-460/18 P, EU:C:2019:1119, 67. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

67 Ráadásul annak meghatározása érdekében, hogy az összehasonlítható helyzeteknek a személyzeti szabályzat alapján történő kezelése sérti-e az egyenlő bánásmód elvét, többek között a vitatott rendelkezés céljára figyelemmel olyan elemzésből kell kiindulni, amelynek középpontjában az egyes összehasonlítható helyzetek vannak (lásd analógia útján: 2017. március 9-i Milkova ítélet, C-406/15, EU:C:2017:198, 58. pont).

68 Valamely eltérő bánásmód akkor egyeztethető össze az egyenlő bánásmód és a hátrányos megkülönböztetés tilalmának általános elvével, ha az igazolható egy objektív, észszerű és a megkülönböztetéssel elérni kívánt céllal arányos szempont alapján (lásd ebben az értelemben: 2005. február 15-i Pyres kontra Bizottság ítélet, T-256/01, EU:T:2005:45, 61. pont). Ezzel összefüggésben a Charta 52. cikke (1) bekezdésének értelmében a Chartában elismert jogok és szabadságok gyakorlása csak a törvény által, és e jogok és szabadságok lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható. Az arányosság elvére figyelemmel, korlátozásukra csak akkor és annyiban kerülhet sor, ha és amennyiben az elengedhetetlen és ténylegesen az Unió által elismert általános érdekű célkitűzéseket vagy mások jogainak és szabadságainak védelmét szolgálja.

69 Az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy az arányosság elve megköveteli, hogy az uniós intézmények aktusai ne haladják meg a szóban forgó szabályozás által kitűzött jogszerű célok elérésére alkalmas és ahhoz szükséges mértéket; így amennyiben több alkalmas intézkedés kínálkozik, a kevésbé kényszerítő intézkedéshez kell folyamodni, és az okozott hátrányok a kitűzött célokhoz képest nem lehetnek aránytalanul nagyok (lásd: 2016. február 26-i Bodson és társai kontra EBB ítélet, T-240/14 P, EU:T:2016:104, 116. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

70 Azonban hozzá kell tenni, hogy a visszaélések, vagy a csalás elleni küzdelem érdekében az uniós jogalkotó mérlegelési mozgástérrel rendelkezik a túlélő hozzátartozói nyugdíjra való jogosultság megállapítása során (2019. december 19-i HK kontra Bizottság ítélet, C-460/18 P, EU:C:2019:1119, 89. pont). Az uniós jogalkotó ilyen mérlegelési mozgásterének elismerése annak vizsgálatát is magában

foglalja, hogy nem tűnik-e észszerűtlennek, hogy az uniós jogalkotó úgy ítélte meg, hogy a bevezetett eltérő bánásmód megfelelő és szükséges lehet a hivatkozott jogszerű cél eléréséhez (lásd ebben az értelemben és analógia útján: 2018. december 14-i FV kontra Tanács ítélet, T-750/16, EU:T:2018:972, 114. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

- 71 Ezen elvek összességének fényében kell megvizsgálni, hogy a házasság legrövidebb időtartamára vonatkozóan a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikkében előírt feltétel a követett célra tekintettel ellentétes-e az egyenlő bánásmód és az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmának általános elveivel. Meg kell tehát vizsgálni, hogy e feltételt törvény írja-e elő, tiszteletben tartja-e az egyenlő bánásmóddal való jog és a hátrányos megkülönböztetés tilalmának lényeges tartalmát, a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 18. és 20. cikkében említett helyzetek hasonlóak-e, és igenlő válasz esetén azt, hogy a házasságnak a személyzeti szabályzat VIII. melléklete 20. cikkében előírt legalább öt éves időtartamára vonatkozó feltétel közérdekű célt követ-e. E tekintetben meg kell vizsgálni, hogy nem tűnik-e észszerűtlennek az uniós jogalkotó számára annak megítélése, hogy a bevezetett eltérő bánásmód alkalmas és szükséges lehet az ilyen cél eléréséhez.

1) Az eltérő bánásmód fennállásáról

- 72 Emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság a 2019. december 19-i HK kontra Bizottság ítéletében (C-460/18 P, EU:C:2019:1119, 68. pont) úgy ítélte meg, hogy a túlélő hozzátartozói nyugdíj célja az elhunyt házastárs halálából eredő jövedelemvesztés részleges kiegyenlítését célzó jövedelempótlás biztosítása a túlélő házastárs számára. A Bíróság szerint e jogosultság nem függ olyan, forrásokkal vagy vagyonnal kapcsolatos feltételektől, amelyeknek a túlélő házastárs arra való képtelenségét kell jellemezniük, hogy kielégítse szükségleteit, ily módon bizonyítva pénzügyileg függő helyzetét az elhunyttól (lásd ebben az értelemben: 2019. december 19-i HK kontra Bizottság ítélet, C-460/18 P, EU:C:2019:1119, 69. pont)
- 73 A túlélő hozzátartozói nyugdíj nyújtása viszont kizárólag azon kapcsolatok jogi jellegétől függ, amelyek az érintett személyt az elhunyt tisztviselőhöz kötötték (lásd ebben az értelemben: 2019. december 19-i HK kontra Bizottság ítélet, C-460/18 P, EU:C:2019:1119, 70. pont). Ez a feltétel kiegészül a házasság minimális időtartamára vonatkozó, a jelen esetben a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 18. cikke szerinti egyéves és a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikke szerinti öt éves feltétellel.
- 74 Ennek pontosítását követően meg kell állapítani, hogy a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 18. és 20. cikke eltérően kezeli a volt tisztviselők túlélő házastársait attól függően, hogy a házasság e tisztviselők szolgálati jogviszonyának megszűnése előtt vagy után jött létre. Amint azt a Törvényszék a fellebbezés tárgyában hozott ítélet 47. pontjában megjegyzi, a házasság időpontja jelenti tehát a jogalkotó által a két helyzet elhatárolására alkalmazott kritériumot.
- 75 Márpedig a túlélő házastársat és az elhunyt tisztviselőt egyesítő kapcsolat jogi jellege azonos, függetlenül attól, hogy a házasságot e szolgálati jogviszonyának megszűnése előtt vagy azt követően kötötték. E jogi jelleg nem különbözik attól függően, hogy a tisztviselők folytattak-e szakmai tevékenységet, vagy sem, valamint attól, hogy milyen összeget fizettek be vagy fognak még befizetni az uniós nyugdíjrendszerbe.
- 76 Ráadásul a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének mind a 18., mind a 20. cikke túlélő hozzátartozói nyugdíjra való jogosultságot keletkeztet az olyan volt tisztviselő túlélő házastársa számára, aki már nem áll aktív foglalkoztatásban, és aki következőképpen halálának időpontjában már nem fizet járulékot az uniós nyugdíjrendszerbe.

- 77 Így a Bizottság nem hivatkozhat az 1993. június 17-i Arauxo-Dumay kontra Bizottság ítéletre (T-65/92, EU:T:1993:47) annak bizonyítása érdekében, hogy a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 18. és 20. cikkében említett helyzetek eltérőek. Ugyanis – amint az ezen ítélet 33. pontjából kitűnik – a Törvényszék ebben az ítéletben egyrészt azt a helyzetet hasonlította össze, amelybe az elhunyt volt tisztviselő túlélő házastársa a szolgálati jogviszony megszüntetését, és az e helyzetre vonatkozó különös rendeletben előírt ellátásokban és előnyökben részesülését követően került, másrészt még szolgálati ideje alatt elhunyt tisztviselő túlélő házastársának a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 17. cikkében szabályozott helyzete között.
- 78 Ebből következik, hogy el kell utasítani a Bizottság azon érveit, amelyek szerint a szóban forgó eltérő bánásmód a tisztviselő szakmai előmeneteléhez és a nyugdíjrendszerhez való hozzájáruláshoz kapcsolódik.
- 79 Ezenkívül a túlélő hozzátartozói nyugdíjnak a célja – amelynek rendszerét a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 18. és 20. cikke állapítja meg – az, hogy kiegyenlítse a túlélő házastárs számára a volt tisztviselő halálából származó jövedelemkiesést. A túlélő házastársnak fizetett helyettesítő jövedelemről van tehát szó (lásd a fenti 72. pontot). Így az a körülmény, hogy az elhunyt tisztviselő nyugdíjba vonulását megelőzően vagy azt követően kötött házasságot, nem változtatja meg lényegesen a túlélő házastárs helyzetét vagyoni jogait illetően. Ráadásul, amint az a fenti 72. pontból kitűnik, a Bíróság kimondta, hogy a túlélő házastárs pénzügyi szükségleteinek szintje és az elhunyt tisztviselőtől vagy volt tisztviselőtől való esetleges pénzügyi függősége nem minősül figyelembe veendő kritériumnak.
- 80 Így meg kell állapítani, hogy a volt tisztviselő azon túlélő házastársának helyzete, akivel e tisztviselő a szolgálati jogviszonyának megszűnése előtt kötött házasságot, nem különbözik azon volt tisztviselő túlélő házastársának helyzetétől, aki e megszűnést követően, a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 18. vagy 20. cikke alapján túlélő hozzátartozói nyugdíj nyújtása céljából kötött házasságot.
- 81 A fentiek összességéből következik, hogy a házasság megkötésének időpontjától függően eltérő bánásmód áll fenn összehasonlítható helyzetek között, mivel ez az egyetlen tényező, amely a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 18. és 20. cikkének megfelelően eltérően határozza meg a házasság legrövidebb időtartamára vonatkozó feltételeket.
- 82 Ez az eltérő bánásmód a fenti 65. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében hátrányos helyzetbe hozza a volt tisztviselők azon túlélő házastársait, akik a tisztviselővel a szolgálati jogviszonyának megszűnését követően házasodtak össze, és a személyzeti szabályzat VIII. melléklete 20. cikkének hatálya alá tartoznak, az olyan volt tisztviselők túlélő házastársaihoz képest, akik e nyugdíjba vonulást megelőzően kötöttek házasságot, és akikre e melléklet 18. cikke vonatkozik.
- 83 E tekintetben azt is meg kell említeni, hogy a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikkében előírt, legalább öt éves időtartamú házasságra vonatkozó feltétel különösen hátrányos helyzetbe hozza azokat a túlélő házastársakat, akik volt tisztviselővel kötnek házasságot, mivel az esetek túlnyomó többségében a tisztviselő, akinek a szolgálati jogviszonya megszüntetése – amellyel kapcsolatos életkort a személyzeti szabályzat határozza meg – a nyugdíjba vonulásnak felel meg, idősebb, mint az aktív foglalkoztatásban álló tisztviselők. Így a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikkében említett volt tisztviselők általában idősebb korban kötöttek házasságot, mint azok, akiket a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 18. cikke említ, akik szolgálati jogviszonyuk megszűnése előtt kötöttek házasságot. Következésképpen a volt tisztviselővel házasságot kötő túlélő házastársnak főszabály szerint több nehézséggel kell megküzdenie, hogy megfeleljen a házasságnak az említett 20. cikkben előírt legalább öt éves időtartamára vonatkozó feltételnek, mint annak a túlélő házastársnak, aki a szolgálati jogviszony megszűnése előtt kötött házasságot a tisztviselővel, és akire vonatkozóan a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 18. cikke csak legalább egy éves időtartamú házasságot ír elő.

- 84 Így a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikkében szereplő, a volt tisztviselővel az ez utóbbi szolgálati jogviszonyának megszűnését követően házasságot kötő túlélő házastárssal kapcsolatban alkalmazott bánásmód az e cikkben előírt legalább ötéves időtartamú házasság időtartama miatt kedvezőtlenebb, mint az említett melléklet 18. cikkében előírt bánásmód azon túlélő házastárs tekintetében, aki akkor kötött házasságot, amikor a tisztviselő még aktív állományban volt, és általában fiatalabb volt, mint a volt tisztviselők.
- 85 Fennáll tehát az összehasonlítható helyzetek közötti, közvetett módon, a volt tisztviselőnek a házasságkötése időpontjában fennálló életkorán alapuló eltérő bánásmód is.

2) A Charta az 52. cikkének (1) bekezdésében foglalt feltételek tiszteletben tartásáról és az eltérő bánásmód igazolásáról

- 86 Előjáróban meg kell állapítani, hogy a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikkével bevezetett eltérő bánásmódot a Charta 52. cikkének (1) bekezdése értelmében vett „törvény” írja elő, mivel e rendelkezés a személyzeti szabályzathoz ered.
- 87 Egyébiránt a szóban forgó eltérő bánásmód igazolása érdekében a Bizottság először is arra hivatkozik, hogy annak a kockázata, hogy a tisztviselők olyan túlélő házastársainak jóléte veszélybe kerül, akiket a tisztviselők halála akkor ért, amikor ez utóbbiak még szolgálatban voltak, fokozottabb, mint a volt tisztviselők olyan túlélő házastársai esetében, akiknek volt idejük arra, hogy megtegyék az ilyen pénzügyi biztonság biztosításához szükséges intézkedéseket.
- 88 E tekintetben elegendő megállapítani, hogy a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének mind a 18., mind a 20. cikke a túlélő hozzátartozói nyugdíjnak az öregségi nyugdíjban részesülő volt tisztviselő túlélő házastársa részére történő folyósítására vonatkozik. Így mindkét esetben a túlélő házastárs akkor igényli a túlélő hozzátartozói nyugdíjat, amikor a házastársa már befejezte a szolgálatot. Nem releváns tehát a Bizottság azon érve, amely szerint a túlélő házastársat jobban meglepi az aktív foglalkoztatásban álló tisztviselő, mint egy nyugdíjas volt tisztviselő halála.
- 89 Másodszor a Bizottság – a Parlament támogatásával – úgy véli, hogy a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikkében előírt, legalább ötéves időtartamú házasságra vonatkozó feltétel célja egyrészt a csalások megelőzése, másrészt az uniós nyugdíjrendszer pénzügyi egyensúlyának megőrzése. E két célt egymást követően, a fenti 70. pontban felidézett ítélkezési gyakorlat fényében kell megvizsgálni.

i) A csalás megelőzésére irányuló célról

- 90 Előzetesen emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság szerint a csalás és joggal való visszaélés tilalmának az elve az uniós jognak a jogalanyok által tiszteletben tartandó alapelvét képezi (2019. december 19-i HK kontra Bizottság ítélet, C-460/18 P, EU:C:2019:1119, 88. és 89. pont). A csalás elleni küzdelem tehát közérdekű célnak minősül.
- 91 E tekintetben a 2019. december 19-i HK kontra Bizottság ítéletből (C-460/18 P, EU:C:2019:1119, 89. és 90. pont) lényegében az következik, hogy egy, a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 17. cikkében szereplő, legalább egyéves időtartamú házasságot előíró feltételhez hasonló kritérium célja az érintett személyek közötti kapcsolatok valódiságáról és stabilitásáról való meggyőződés, és ennél fogva e feltétel nem tűnik a csalás elleni küzdelem céljára tekintettel nyilvánvalóan alkalmatlannak.

- 92 Így nem tűnik észszerűtlennek, ha a tisztviselő vagy volt tisztviselő túlélő házastársának a túlélői hozzátartozói nyugdíjhoz való joga a házasság a legrövidebb időtartamára vonatkozó feltételtől függ. Az ilyen feltétel alapján ugyanis meg lehet győződni arról, hogy ez a házasság nem kizárólag a közös életre vonatkozó tervtől idegen megfontolásokon, például tisztán pénzügyi, vagy a tartózkodási jog megszerzésével kapcsolatos megfontolásokon alapul.
- 93 Mindazonáltal hangsúlyozni kell, hogy a házasságnak a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikkében – amely akkor alkalmazandó, ha a házasság a tisztviselő szolgálati jogviszonyának megszűnését követően jött létre – előírt legrövidebb időtartamára vonatkozó feltétel az ötszöröse a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 18. cikkében a tisztviselő szolgálati jogviszonyának megszűnése előtt kötött házasságok legrövidebb időtartamára vonatkozóan előírt feltételnek.
- 94 Így azt is meg kell vizsgálni, hogy a házasság időtartamára vonatkozóan a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikkében előírt feltétel, amely mindenféle kivétel nélkül alkalmazandó, nem haladja-e meg nyilvánvalóan a csalás kizárásának biztosításához szükséges mértéket.
- 95 E tekintetben először is meg kell állapítani, hogy az ügy iratai nem tartalmaznak olyan meggyőző magyarázatot vagy bizonyítékot, amely alátámaszthatná a Bizottság és a Parlament által előadott azon feltevést, amely szerint a csalárd házasságkötés valószínűsége a tisztviselők tevékenységének megszűnését követően nő, így például az a tisztviselő, aki a szolgálati jogviszony megszüntetését megelőző napon házasságot köt, kevésbé lenne alkalmas arra, hogy csalárd házasságot kössön, mint az ilyen megszüntetést követő napon házasságot kötő tisztviselő. A Bizottság és a Parlament azt sem fejtette ki, hogy a még aktív foglalkoztatásban álló tisztviselőhöz képest a tevékenységét megszüntető tisztviselő miért lenne kevésbé alkalmas arra, hogy megvédje magát a vele házasságot kötni kívánó személy csalárd szándékával szemben, hogy szükséges lenne a tisztviselő szolgálati jogviszonyának megszüntetését követő házasságkötés esetére a házasság legrövidebb időtartamát ötszörösére emelni.
- 96 Továbbá az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a csalás általános véelme nem elegendő az EUM-Szerződés által kitűzött célokat veszélyeztető intézkedések igazolására (lásd: 2012. december 19-i Bizottság kontra Belgium ítélet, C-577/10, EU:C:2012:814, 53. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 97 Ezenkívül meg kell említeni, hogy nem feltétlenül a házasság időtartama az egyetlen jellemző tényező a házasság őszinteségét illetően (lásd analógia útján: 2013. június 20-i Giersch és társai ítélet, C-20/12, EU:C:2013:411, 72. és 73. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; 2013. július 18-i Prinz és Seeburger ítélet, C-523/11 és C-585/11, EU:C:2013:524, 36. és 37. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 98 Márpedig a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikke kizárólag a házasság legalább ötéves időtartamára vonatkozó feltételt használja, és nem ír elő kivételt, így, függetlenül az e tekintetben előterjeszhető objektív bizonyítékoktól, a volt tisztviselő szolgálati jogviszonyának megszűnését követően házasságot kötő túlélő házastárs nem hivatkozhat arra, hogy a házasságot jóhiszeműen kötötték, Ezáltal e rendelkezés a kevesebb, mint öt évig tartó házasságok vonatkozásában a csalás általános és megdönthetetlen véelmét állítja fel.
- 99 Ezzel szemben a személyzeti szabályzat VIII. melléklete 18. cikkének második bekezdése olyan objektív körülményeket ír elő – a tisztviselő által a szolgálati jogviszonyának megszűnése előtt kötött házasságból származó gyermek születését, feltéve, hogy a gyermekeket a túlélő házastárs tartja vagy tartotta el – amelyek esetén a házasság minimális időtartama nem követelmény. A jogalkotó tehát úgy ítélte meg, hogy a volt tisztviselő szolgálati jogviszonyának megszűnését megelőzően kötött házasság esetében fennállnak olyan objektív körülmények, amelyek lehetővé teszik a csalásra vonatkozó vélelem megdöntését.

- 100 Az előző pontban felidézett objektív körülmények egyértelmű kritériumoknak minősülnek, amelyek lehetővé teszik a túlélő hozzátartozói nyugdíjnak a jogbiztonság elve tiszteletben tartása mellett történő hatékony kezelését.
- 101 A jelen ügyben, noha a felperes második házasságát a házastársa szolgálati jogviszonyának megszűnését követően kötötték, több olyan objektív körülmény is fennáll, amely alkalmas annak bizonyítására, hogy nem csalárd házasságról van szó. A felperes és házastársa ugyanis 1985-től közös háztartásban éltek. 1987. június 10-én gyermekük született. 1988. május 7-én megkötötték az első házasságukat. Kétségtelen, hogy 1996. április 29-én elváltak, de 2002-től újra közös háztartásban éltek, és 2012. augusztus 20-án újra házasságot kötöttek. Végeredményben sem a Bizottság, sem a Parlament nem állította, hogy a jelen ügyben csalás történt volna.
- 102 Ezenkívül a házasság felbontását követően a felperes nem házasodott újra egy harmadik személlyel. Így, amint arra többek között a Törvényszék a fellebbezés tárgyában hozott ítélet 56. pontjában rámutatott, a volt házastársával való újabb házasságkötés nélkül a felperes a személyzeti szabályzat VIII. melléklete 27. cikkének megfelelően elvált házastársaként túlélő hozzátartozói nyugdíjban részesülhetett volna, amely jogot az újrakötött házassága miatt elvesztette.
- 103 Egyébiránt, tekintettel a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikkében említett volt tisztviselők általában magasabb életkorára, a házasság legalább ötéves időtartamának követelményét különösen nehéz teljesíteni az ilyen volt tisztviselővel házasságot kötő túlélő házastársak esetében. Így e követelmény alkalmas arra, hogy kizárja a túlélő hozzátartozói nyugdíjból e házastársak jelentős részét, akik pedig bizonyíthatták volna a csalás hiányát.
- 104 Végül emlékeztetni kell arra, hogy a jogalkotó a személyzeti szabályzatban nem mindig zárt ki minden egyedi értékelést. Így a személyzeti szabályzat VII. melléklete 1. cikke (1) bekezdésének d) pontja előírja, hogy azon tisztviselő, aki nem jogosult háztartási támogatásra, „a kinevezésre jogosult hatóság különleges, igazoló okmányokon alapuló, indokolással ellátott határozata alapján” részesülhet e támogatásból, ha ténylegesen ő viseli a család terheit.
- 105 A fentiek összességéből az következik, hogy ésszerűtlen lenne úgy tekinteni, hogy a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikkében előírt, legalább ötéves időtartamú házasságra vonatkozó feltétel, amely ötszöröse a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 18. cikkében előírt feltételnek, és amely a felhozott objektív bizonyítékoktól függetlenül nem tartalmaz olyan kivételt, amely lehetővé tenné a csalás hiányának megállapítását, szükséges lehet a csalás elleni küzdelem céljának megvalósításához.

ii) Az uniós nyugdíjrendszer pénzügyi egyensúlyának megőrzésére irányuló célról

- 106 Előzetesen pontosítani kell, hogy a Törvényszék megállapította, hogy az uniós nyugdíjrendszer pénzügyi egyensúlyának megőrzésére irányuló cél jogszerűnek tekinthető (lásd ebben az értelemben: 2005. február 15-i Pyres kontra Bizottság ítélet, T-256/01, EU:T:2005:45, 64. és 65. pont). Mindazonáltal hozzá kell tenni, hogy az ilyen célkitűzés, amely költségvetési megfontolások körébe tartozik, önmagában nem igazolhatja az egyenlő bánásmód általános elvétől való eltérést (lásd ebben az értelemben és analógia útján: 2011. július 21-i Fuchs és Köhler ítélet, C-159/10 és C-160/10, EU:C:2011:508, 74. pont).
- 107 Márpedig – amint az a fenti 105. pontban megállapításra került –, a házasság legrövidebb időtartamára vonatkozóan a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikkében előírt feltételt nem igazolhatja a csalás elleni küzdelem célja. Következésképpen az e rendelkezéssel bevezetett eltérő bánásmód nem igazolható pusztán az uniós nyugdíjrendszer pénzügyi egyensúlyának megőrzésével.

- 108 Mindenesetre meg kell állapítani, hogy a Bizottság és a Parlament a legcsekélyebb olyan bizonyítékot sem nyújtotta be, amely lehetővé tenné annak bizonyítását, hogy az uniós nyugdíjrendszer pénzügyi egyensúlya veszélybe kerülne, ha a volt tisztviselőkkel a szolgálati jogviszonyának megszűnését követően házasságot kötő túlélő házastársak anélkül részesülnének túlélő hozzátartozói nyugdíjban, hogy legalább öt évig házasok voltak. Azt sem bizonyították, hogy ez a pénzügyi egyensúly nem érhető el, ha a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikke kivételeket írna elő azon feltétel alól, amely szerint a házasságnak legalább öt évig fenn kell állnia.
- 109 Egyébiránt a Bizottság azon érvét illetően, amely szerint a szolgálati jogviszonyának megszűnését követően házasságot kötő volt tisztviselő túlélő házastársa nem vett részt az uniós nyugdíjrendszerbe való járulékfizetésen alapuló erőfeszítésben, meg kell állapítani, hogy a személyzeti szabályzat VIII. melléklete 20. cikkének sem a szövegéből, sem pedig összefüggéseiből nem tűnik ki, hogy a túlélő hozzátartozói nyugdíj feltétele a túlélő házastárs és azon intézmény közötti kellően erős pénzügyi kapcsolat, amelynek szolgálatában a tisztviselő vagy a volt tisztviselő tevékenységet végzett. Éppen ellenkezőleg, ahhoz, hogy a túlélő házastárs ilyen nyugdíjban részesülhessen, elegendő, ha a tisztviselő szolgálati jogviszonyának megszűnését megelőzően kötött házasság egy évig tartott, még akkor is, ha a halálra például a tisztviselő pályafutásának kezdetén kerül sor (a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 17. cikke alapján), vagy ha a házasságot néhány nappal a tisztviselő szolgálati jogviszonyának megszüntetése előtt kötötték (a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 18. cikke alapján).
- 110 Következésképpen a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikke eltérő bánásmódot vezet be a volt tisztviselők túlélő házastársai között, amelyet nem igazol sem a csalás elleni küzdelem célja, mivel az nem szükséges e cél megvalósításához, sem pedig az uniós nyugdíjrendszer pénzügyi egyensúlyának megőrzésére irányuló cél.
- 111 Ezenkívül a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikke, mivel azon párok vonatkozásában, akiknek a házassága öt évnél rövidebb ideig tartott bevezeti a csalás általános és megdönthetetlen vélelmét, jóllehet a csalás általános feltételezése nem elegendő az EUM-Szerződés által kitűzött célokat veszélyeztető intézkedések igazolására, nem tartja tiszteletben az egyenlő bánásmódhoz való jog és a hátrányos megkülönböztetés tilalmának lényeges tartalmát.
- 112 Ezért a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikke sérti az egyenlő bánásmód általános elvét, valamint az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmának elvét. Helyt kell tehát adni a felperes által felhozott jogellenességi kifogásnak.
- 113 Következésképpen a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikke alapján elfogadott megtámadott határozat nem rendelkezik joggalappal, így azt meg kell semmisíteni.

3. A túlélő hozzátartozói nyugdíjra alkalmazandó rendszer értelmében vett „házastárs” fogalmának téves értelmezésére alapított harmadik jogalapról

- 114 A felperes arra hivatkozik, hogy a párkapcsolat fogalma az e téren több éve bekövetkezett általános társadalmi fejlődésre tekintettel nem korlátozható kizárólag a házasságon alapuló jogviszonyra. Ezt a fejlődést megerősíti egyrészt a személyzeti szabályzat 1d. cikke (1) bekezdésének második albekezdése, amely a házassággal egy tekintet alá veszi a nem vagyoni jellegű élettársi közösséget, másrészt a bejegyzett élettársi kapcsolat Unión belül egyre szélesebb körű elismerése. Következésképpen nem hagyható figyelmen kívül a felperes és elhunyt házastársa életközösségének időtartama, amelyet több irat tanúsít.
- 115 A Parlament által támogatott Bizottság vitatja a felperes érvelését.

- 116 Emlékeztetni kell arra, hogy a személyzeti szabályzat VIII. mellékletének 20. cikke a túlélő hozzátartozói nyugdíjat a túlélő „házastárs” számára tartja fenn. Ez azt jelenti, hogy a túlélő hozzátartozói nyugdíj jogosultjának olyan polgári jogviszonyban kellett állnia az elhunyt tisztviselővel, amely közöttük jogok és kötelezettségek összességét keletkeztette (lásd ebben az értelemben: 2019. december 19-i HK kontra Bizottság ítélet, C-460/18 P, EU:C:2019:1119, 71. pont)
- 117 E tekintetben a Bíróság emlékeztetett arra, hogy noha az élettársi közösség és a törvényes együttélés – mint amilyen a házasság – mutathatnak hasonlóságokat bizonyos szempontból, ez azonban nem vezet szükségszerűen az együttélés e két fajtájának azonosításához. A házasságot ugyanis szigorú formalizmus jellemzi, és a házastársak között magas fokú, kölcsönös jogokat és kötelezettségeket keletkeztet, amelyek között szerepel a segítségnyújtási és a szolidaritási kötelezettség is (2019. december 19-i HK kontra Bizottság ítélet, C-460/18 P, EU:C:2019:1119, 72. és 73. pont)
- 118 Az uniós jogalkotó egyébként bizonyos feltételek mellett kifejezetten kiterjesztette a személyzeti szabályzat házasságban élő személyekre vonatkozó rendelkezéseinek alkalmazását a bejegyzett élettársi kapcsolatban álló személyekre. E tekintetben a személyzeti szabályzat 1d. cikke (1) bekezdésének második albekezdéséből az következik, hogy ahhoz, hogy valamely bejegyzett élettársi kapcsolatot a személyzeti szabályzat értelmében a házassággal egyenértékűnek lehessen tekinteni, megköveteli, hogy az a tisztviselő, aki tartós élettársként van bejegyezve, megfeleljen az említett rendelkezésben előírt jogszabályi feltételeknek (2019. december 19-i HK kontra Bizottság ítélet, C-460/18 P, EU:C:2019:1119, 74. és 76. pont).
- 119 Ezzel szemben a Bíróság szerint az olyan az olyan életközösség, mint a nem bejegyzett élettársi kapcsolat, nem felel meg e jellemzőknek, mivel főszabály szerint nem képezi a törvény által meghatározott személyzeti szabályzat tárgyát. (2019. december 19-i HK kontra Bizottság ítélet, C-460/18 P, EU:C:2019:1119, 78. pont).
- 120 A jelen ügyben a felperes azt állítja, hogy 2002 óta életközösségben élt az elhunyt volt tisztviselővel, mielőtt 2012-ben újra házasságot kötöttek volna egymással. Ugyanakkor a felperes nem állítja, hogy a pár a csatlakozást megelőzően bejegyzett élettársi kapcsolatot létesített. Ráadásul a felek között nem vitatott, hogy az elhunyt volt tisztviselő 1998. szeptember 11. és 2011. december 22. között harmadik személlyel élt házasságban.
- 121 Következésképpen a felperes nem részesülhet a személyzeti szabályzat 1d. cikke (1) bekezdésének második albekezdésén alapuló előnyből.
- 122 Emellett meg kell említeni, hogy – figyelembe véve azt a társadalmi környezetet, amelyben a jelen keresetet benyújtották – a Törvényszéknek nem feladata, hogy a „házastárs” kifejezésre tekintettel kiterjessze a személyzeti szabályzat hatályát. Az ilyen módosítás végrehajtása a jogalkotó feladata (lásd ebben az értelemben: 1993. június 17-i Arauxo-Dumay kontra Bizottság ítélet, T-65/92, EU:T:1993:47, 30. és 31. pont).
- 123 Ráadásul – amint azt a Bizottság megjegyezte – a személyzeti szabályzat reformjai során a jogalkotó figyelembe vette a társadalmi fejlődést. A jogalkotó különösen az Európai Unió tisztviselői személyzeti szabályzatának az Európai Közösségek tisztviselőinek személyzeti szabályzatának, valamint az Európai Közösségek egyéb alkalmazottainak alkalmazási feltételeinek módosításáról szóló, 2004. március 22-i 723/2004/EK, Euratom tanácsi rendelettel (HL 2004. L 124., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 1. fejezet, 2. kötet, 130. o.) módosította a személyzeti szabályzat 1d. cikke (1) bekezdésének második albekezdését annak érdekében, hogy az élettársi kapcsolatok eseteit figyelembe vegye.
- 124 Következésképpen a harmadik jogalapot mint megalapozatlant el kell utasítani.
- 125 A fentiek összességéből következik, hogy az első és a harmadik jogalapot mint megalapozatlant el kell utasítani, a megtámadott határozatot pedig a második jogalap alapján meg kell semmisíteni.

A költségekről

- 126 Az eljárási szabályzat 133. cikke alapján a költségekről az eljárást befejező ítéletben kell határozni. Az említett szabályzat 219. cikke alapján, amely analógia útján alkalmazandó a jelen visszautalást követő eljárásra, és mivel a fellebbezés tárgyában hozott ítéletben a Törvényszék a költségekről nem határozott, a Törvényszéknek kell határoznia egyrészt az EUMSZ 270. cikk alapján a Közzolgálati Törvényszék és a Törvényszék előtt indított eljárásokkal, másrészt pedig a Törvényszék előtti fellebbezési eljárással kapcsolatos költségekről.
- 127 E tekintetben az eljárási szabályzat 134. cikkének (1) bekezdése alapján a Törvényszék a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte.
- 128 A fent kifejtett indokokból következik, hogy a Bizottság az a fél, amely végül pervesztes lett. Következésképpen a Bizottságot kell kötelezni egyrészt a Közzolgálati Törvényszék előtt az F-104/15. sz. ügyben indított eredeti eljárással, másrészt a visszautalást követően a jelen eljárással kapcsolatban felmerült költségek viselésére.
- 129 Ami a T-695/16. P. sz. ügyben folytatott fellebbezési eljárást illeti, az eljárási szabályzat 211. cikke (3) bekezdésének megfelelően a Bizottság maga viseli saját költségeit. Ezenkívül, mivel a Törvényszék helyt adott a Bizottság által benyújtott fellebbezésnek, a felperest kell kötelezni az említett eljárás keretében felmerült költségek viselésére.
- 130 Végül az eljárási szabályzat 138. cikkének (1) bekezdése szerint az eljárásba beavatkozó intézmények maguk viselik saját költségeiket. Úgy kell tehát határozni, hogy a Parlament maga viseli az F-104/15. sz. ügygel és a visszautalást követően a jelen eljárással kapcsolatban felmerült saját költségeit. Egyébiránt, mivel a Parlament a fellebbezési eljárás keretében nem nyújtott be beadványt, és mivel a Törvényszék az említett eljárásban az eljárás szóbeli szakaszának mellőzésével határozott, a Parlament az eljárási szabályzat 211. cikkének (5) bekezdése értelmében nem vett részt a fellebbezési eljárásban, tehát az említett eljárással kapcsolatban nem merültek fel költségek.

A fenti indokok alapján

A TÖRVÉNYSZÉK (hetedik tanács)

a következőképpen határozott:

- 1) A Törvényszék megsemmisíti az Európai Bizottság 2014. szeptember 24-i, RN túlélő hozzártatózó nyugdíj iránti kérelmét elutasító határozatát.**
- 2) A Bizottság a saját költségein felül köteles viselni az RN részéről az F-104/15. sz. ügyben és a visszautalást követő jelen eljárásban felmerült költségeket.**
- 3) A Bizottság és RN maguk viselik a T-695/16. P. sz. ügyben felmerült saját költségeiket.**
- 4) Az Európai Parlament maga viseli az F-104/15. sz. ügyben és a visszautalást követő jelen eljárásban felmerült saját költségeit.**

da Silva Passos

Reine

Truchot

Kihirdetve Luxembourgban, a 2020. december 16-i nyilvános ülésen.

Aláírások